

15.08.2016

Oikeusministeriö
Lainsäädäntöneuvos Markus Tervonen

Viite OM 32/41/2015

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO OIKEUSMINISTERIÖN ARVIOMUISTIOSTA OSAKEYHTIÖLAIN MUUTOSTARPEEKSI

Yleistä

Oikeusministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä (ministeriö) lausuntoa Osakeyhtiölain muutostarpe -arviomuistiosta (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 20/2016). Ministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

Arviomuistiossa on käsitelty riittävässä laajuudessa voimassa olevan osakeyhtiölain säätämisen taustoja, sen voimassaolon aikana yhtiöiden toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia sekä mahdollisten uudistusten sisältöä, aikataulutusta ja suhdetta muihin sääntelyhankkeisiin.

Ministeriö kannattaa yleisellä tasolla yhtiöiden toimintaa sujuvoittavia ehdotuksia ottaen kuitenkin huomioon sen, että muutettavaksi ehdotettujen yhteisölainsäädännön säännösten taustalla olevat agenttiongelmat eivät ole muuttuneet. Näin ollen riittävään vähemmistöosakkaiden ja velkojien suojan järjestämiseen on edelleen syytä kiinnittää huomiota muuttuneessakin toimintaympäristössä, niin yksityisissä yhtiöissä kuin julkisissa yhtiöissä.

Henki- ja vahinkovakuutusyhtiöiden osalta sääntelyssä on ollut nähtävissä lisääntyneet pääoma- ja läpinäkyvyysvaatimukset sekä laajentunut valvonta. Arviomuistion ehdotukset eivät kaikilta osin ole yhteensopivia tai edes yhteen sovitettavissa voimassa olevan vakuutusyhtiölain tai muiden vakuutustoimintaa harjoittavien yhteisöjen yhteisölakien erityissäännösten kanssa. Tietyt osakeyhtiölain muutokset voivat johtaa vakuutustoiminnan erityissäännösten lisääntymiseen. Osakeyhtiölain mahdollisten muutosten vaikutusta vakuutusalan yhteisölakeihin on kuitenkin arvioitava jatkovalmistelussa erikseen.

Lisäksi yleisesti voidaan todeta, että vakuutustoiminnassa on korostetusti esillä osakkeenomistajien edun ohella vakuutuksenottajien ja vakuutettujen etu. Muiden kuin vakuutusvelkojien suojaa koskevat osakeyhtiölakiin liittyvät kysymykset eivät vakuutusyhtiölain 15 luvun yleisrajoitusten johdosta ole yhtä korostuneita vakuutustoimialalla kuin muilla toimialoilla. Voimassa olevan lainsäädännön lähtökohta vakuutustoiminnan harjoittamisen osalta on, että liiketoimintaa ei rahoiteta velalla ja velanottoa koskevat rajoitukset koskevat myös vakuutusyhtiön harjoittamaa liitännäistoimintaa.

Yksityiskohtaiset havainnot

Johdon lojaliteettivelvollisuus

Ministeriö ei näe sinänsä estettä johdon lojaliteettivelvollisuutta koskevan nimenomaisen säännöksen ottamiselle osakeyhtiölakiin tai nykyisen säännöksen selkeyttämiseksi. Suomalainen tai ulkomainen oikeuskirjallisuus ei ole kuitenkaan arviomuistiossa esitetyllä tavalla niin yksiselitteinen, että yhtiön etu olisi aina sama kuin osakkeenomistajan etu. Siten sääntelyn selkeyttäminen voi osoittautua arvioitua vaikeammaksi, koska osakkeenomistajan etua on arvioitava erikseen 1) yhtiön tavanomaisen toiminnan yhteydessä (going concern), 2) häiriötilanteissa tai yrityksen talousvaikeuksissa (gone concern), 3) yritysjärjestelyissä sekä 4) näiden rajatilanteissa, jossa yhtiön taloudellinen tilanne lähestyy maksukyvyttömyyttä tai siitä on vaara, kuten varojenjaossa. Vaikka tavanomaisen toiminnan aikana voidaan korostaa velkojien edun täyttyvän osakkaiden residuaalioikeuden toteutumisen kautta, osakkaiden ja velkojien edut on tapainotettava niissä tilanteissa, joissa voi olla vaara maksukyvyttömyydestä; esimerkiksi ääritapauksessa varojenjako on velkojien saatavien maksamiseksi lykättävä tai jätettävä tekemättä, jos ja velkojien saatavien maksaminen (yhtiön maksukyky) vaarantuisi osakkaiden intressissä tehdyn jaon vuoksi. (ks. esim. prof. Andrew Keayn kirjoitukset Iso-Britannian velkojainsuojasta).

Osakkeiden luovutus- ja hankintaehtoja koskevien rajoitusten poistaminen tai vähentäminen

Ministeriö ei näe estettä lunastus- ja suostumuslausekkeiden sääntelyn muuttamiselle arviomuistiossa ehdotetulla tavalla. Voimassa olevat säännökset toiminevat melko hyvin mutta voivat rajoittaa yritysjärjestelyitä yksittäistapauksissa. Mahdollisen muutoksen jälkeen lausekkeiden kehittymistä on tarpeen seurata, ja mallisopimusajattelun mukaisesti on tarvittaessa täydennettävä lakiin jääviä säännöksiä yleisimmillä uusilla lausekkeilla.

Ministeriö toteaa vakuutustoimialan osalta, että vakuutusyhtiölain 4 luvun 5 ja 6 §:ssä säädetään joka tapauksessa nimenomaisesti vakuutusyhtiöiden tiettyjen osakehankintojen ilmoittamisesta Finanssivalvonnalle, jolla on perustellusta syystä oikeus kieltää kyseinen hankinta.

Tytäryrityksen emoyrityksen osakkeiden hankintaa koskevien säännösten selvittäminen

Ministeriö viittaa kirjanpitolautakunnan lausuntoon 1951/2016 tytäryhtiön omistamien emoyhtiön osakkeiden käsittelystä tytäryhtiön erillistilinpäätöksessä. Ruotsissa on nimenomainen säännös, jonka mukaan tytäryhtiön omistamia emoyrityksen osakkeita ei saa aktivoida taseen vastaaviin.

Årsredovisningslagen (Lag 2015:813) 4 kap. 14 § 1 och 2 mom.:

Vid värdering av ett moderföretags andelar i ett dotterföretag ska andelar som dotterföretaget äger i moderföretaget inte anses ha något värde.

Vid förvärv av egna aktier ska fritt eget kapital minskas med utgiften för förvärvet.

Suomessa kirjanpitolain 4 luvun 8 §:ssä asiasta on säädetty selvästi osuuskunnan mutta ei osakeyhtiön osalta. Ministeriön näkemyksen mukaan säännöksen sisällyttäminen osakeyhtiö- tai kirjanpitolakiin olisi perusteltua, koska tämä selventäisi oikeustilaa, muun muassa tytäryrityksen erillistilinpäätöksen jakokelpoisia varoja määritettäessä.

Ministeriön näkemys on, että säännöstä selkeyttämällä emoyhtiön varojenjako tytäryhtiönsä avulla olisi käytännössä rajoitettava vastaavalla tavalla kuin jos varojenjako tapahtuisi emoyhtiön itsensä toimesta. Lähtökohtana tulisi olla, että osakeyhtiö ei voi määräysvallassa olevan tytäryrityksensä kautta tehdä oikeustoimia, jotka ovat sille itselleen lähtökohtaisesti kiellettyjä. Varsinkin käytännössä epätodennäköinen tilanne, jossa tytäryhtiö ottaisi luottoa emoyhtiön osakkeiden hankkimiseksi, edellyttää sen selventämistä, että kyseiset osakehankinnat vähennettäisiin jakokelpoisista varoista. Ministeriö pitää siten perusteltuna, että suomalaisen tytäryhtiön päätöksentekoa koskevat menettelyt emoyhtiön osakkeiden hankinnan osalta olisivat samat kuin suomalaisella emoyhtiöllä itsellään.

Osakkaan tiedonsaantioikeus (OYL 5 luku)

Arviomuistion ehdotuksen mukaan *uuden* yksityisen osakeyhtiön kaikilla osakkailla tulisi olla oikeus tutustua yhtiön kirjanpitoon ja asiakirjoihin, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Tietojen luottamuksellisuuden (liiketalous- ja muunlainen) säilymiseksi tulisi säätää myös tietoja saaneen osakkaan vastuusta. Lisäksi arviomuistion mukaan myöhemmin voidaan erikseen arvioida, onko tarpeen laajentaa osakkaan lakiin perustuvaa tiedonsaantioikeutta myös *vanhoissa* yksityisissä osakeyhtiöissä ja listaamattomissa julkisissa osakeyhtiöissä (kursivoinnit tässä).

Ministeriö ei pidä ehdotusta tarpeellisena vakuutusyhtiöiden osalta, jotka ovat käytännössä yksityisiä vakuutusyhtiöitä, joissa joissa konserniyhtiöiden sisäiset sekä rahoitusalan konsernien väliset ristiinomistukset ovat melko tavanomaisia. Ehdotuksesta saattaisi näissä olosuhteissa olla enemmän haittaa kuin hyötyä omistuksen kohteena olevalle yhtiölle liiketalous- ja muunlaisuuden suojasta huolimatta. Tällaisessa tilanteessa yhtiöt joutuisivat mahdollisesti nykyistä tarkemmin seuraamaan osakaskunnan muutoksia sekä reagoimaan epäedullisiin muutoksiin esimerkiksi lunastuslausekkeiden tai omien osakkeiden hankintojen turvin.

Tarpeettoman hallinnollisen taakan välttämiseksi ministeriö katsoo, että yhtiökokouskysymyksen johdosta yksittäisellä osakkaalla ei tule olla oikeutta vaatia johdon vastausta toimintakertomusta vastaavassa muodossa. Muotovaatimuksen mukaista vastausta voidaan harkita vain, jos kyse on suuremmasta joukosta osakkaita, esimerkiksi määrävähemmistö.

Varojenjako, omien osakkaiden rahoitus, velkojensuojamenettely ja rakennejärjestelyt (13 luvun 1–3 § ja 7 § ja 14 luvun 2–5 § sekä 16 luku)

Ministeriö yhtyy arviomuistiossa esitettyihin havaintoihin siitä, että varojenjaossa tasetesti saattaa tietyissä tapauksissa olla puutteellinen mittari arvioitaessa yrityksen varojenjakokykyä. Tasetestillä on puutteistaan huolimatta kuitenkin oma tehtävänsä osana varojenjakomenettelyä. Tasetesti, jolla lähtökohtaisesti määritellään yhteisön varojenjakokelpoiset varat, on ollut EU- ja kolmansissa maissa käytössä pitkään ja on verrattain vakiintunut. Tasetesti muodostaa varojenjaolle tietyn konkreettisen ja todennettavissa olevan perustan. Ennen tasetestistä luopumista olisi kyettävä luotettavasti vastamaan kysymykseen, ymmärtäisivätkö sijoittajat ainoana varojenjaon vaatimuksena olevaa maksukykyestettä. Jos näin ei olisi, viime kädessä vaikutukset liian pitkälle viedyistä lievennyksistä voivat johtaa sijoittajien luottamuksen heikentymiseen Suomeen kohdistuviin sijoituksiin ja näin heikentää rahoitusvakautta.

Arviomuistion ehdotuksen mukaan omien osakkeiden hankinnan erityinen rahoituskielto rajataan koskemaan vain julkisia osakeyhtiöitä (13 luvun 10 §). Yhtiön lainanantoon sovellettava yleinen sääntely on niin toimiva, että omien osakkeiden hankinnan erityinen rahoituskielto on tarpeeton yksityisten osakeyhtiöiden osalta. Julkisten osakeyhtiöiden osalta rajoitus perustuu pääomadiirektiiviin.

Ministeriö arvioi, että rahoituskieltoa koskevalla ehdotuksella on vain rajoitettu vaikutus vakuutusyhtiöihin. Vakuutusyhtiölain 15 luvussa säädetään joka tapauksessa nimenomaisesti vakuutusyhtiöiden luoton ottamisesta ja vakuuden antamisesta (ks. lausunnon johdannossa luotonuksen merkityksestä vakuutusalalla).

Arviomuistion ehdotuksen mukaan osakepääoman alentamiseen liittyvää velkojensuojamenettelyä on kehitettävä niin, että se ei tarpeettomasti vaikeuta tai estä yhtiön pääomarakenteen muuttamista (14 luvun 2–5 §). Voimassa olevan lain mukaan velkojensuojamenettelyä sovelletaan samalla tavalla kaikkiin osakeyhtiöihin ja kaikkiin varojenjaon mahdollistaviin osakepääoman alentamisiin riippumatta pääoman alentamisen määrästä, yhtiön maksukyvystä tai vakavaraisuudesta, yhtiön velkojen ehdoista tai muista vastaavista velkojensuojan tarpeen kannalta olennaisista seikoista.

Ministeriö arvioi, että osakeyhtiölain velkojainsuojamenettelyä koskevilla ehdotuksilla on vain rajoitettu vaikutus vakuutusyhtiöihin. Vakuutusyhtiölain 17 luvussa säädetään joka tapauksessa nimenomaisesti osakepääoman alentamisesta. Tästä syystä vakuutusyhtiölain nojalla osakeyhtiölain mukaisia menettelyitä sovelletaan ainoastaan muihin kuin vakuutusvelkoihin (17 luvun 1 §), ja yleensä muut kuin vakuutusvelkojat muodostavat erittäin pienen vähemmistön vakuutusyhtiöiden velkojista. Vakuutusyhtiö ei myöskään saa alentaa perustamispääomaansa vakuutusyhtiölain 2 luvun 1 a §:ssä säädettyä pienemmäksi (17 luvun 2 §:n 3 momentti; viitatus säännöksen mukaan toiminnasta riippuen vaatimukset ovat vähintään 1-3 miljoonaa euroa). Lisäksi osakepääoman alentaminen edellyttää Finanssivalvonnan suostumusta (17 luvun 3 §).

Scheme of Arrangement

Arviomuistiota edeltäneessä verkkokeskustelussa Finanssialan Keskusliitto on ehdottanut oikeusministeriölle ”harkittavaksi, että osakeyhtiölakiin lisättäisiin Iso-Britannian Scheme of Arrangement -menettelyä koskevat säännökset. Menettelyä voitaisiin hyödyntää Suomessa monilla eri tavoin. Matti Engelberg on esittänyt tästä muutamia esimerkkejä Defensor Legis -kirjoituksessaan 6.10.2015 otsikolla ”Scheme of Arrangement” -menettely Suomen osakeyhtiölakiin? Engelberg viittaa kirjoituksessaan yritysten rahoitusten uudelleenjärjestelyihin. *Menettelyä voitaisiin hyödyntää myös esimerkiksi vakavaraisten vakuutusyhtiöiden tiettyjen vakuutuskantojen alaspajamiseen. Osakeyhtiölain muutos tukisi asiaa myös vakuutusyhtiölainsäädännön näkökulmasta. [---]*” (Osakeyhtiölain toimivuus ja muutostarpeet – verkkokeskustelun 2015 palaute, oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 57/2015, s. 53, kursivointi tässä).

Ministeriön käsityksen mukaan asiaa voidaan selvittää jatkovalmistelussa. Ministeriö yhtyy käsitykseen siitä, että järjestelmää voitaisiin käyttää moniin eri tarkoituksiin. Yhtäältä osa näistä voi olla hyödyllisiä ja toisaalta osa sidosryhmien kannalta jopa vahingollisia. Voidaan yleisesti kysyä, miksi vakavaraisella yhtiöllä tai vastaavasti vakuutusyhtiöllä olisi tarve olla pyrkimättä suoriutumaan velvoitteistaan tai vastaavasti vakuutuskannan mukaisista vastuistaan. Ministeriö ei pidä perusteltuna ainakaan sitä, että vakuutusyhtiöoikeudellisen turvaavuusperiaatteen vastaisesti järjestelmää käytettäisiin perustuslain omaisuudensuojan kannalta ongelmallisten vakuutuskantojen uudelleenjärjestelyyn. Vakavaraisuutensa menettäneiden vakuutusyhtiöiden osalta menettelystä on säädetty Solvenssi II -direktiivissä (2009/138/EY) sekä vakuutusyhtiölaissa. Ensisijainen tapa vastata vakuutusyhtiön vakavaraisuuteen liittyviin menettelyihin on kehittää vakuutusyhtiölainsäädäntöä, jota voidaan tarkistaa, vaikka scheme of arrangement -menettelystä muutoin säädettäisiin osakeyhtiölaissa.

Kaupparekisterin ajantasaisuuden parantaminen

Arviomuistion mukaan verkkokeskustelussa käsiteltiin ja kannatettiin muun muassa kaupparekisteritietojen itserekisteröintiä. Ehdotus on kannatettava. Ministeriö toteaa, että itserekisteröintiä koskeva, Finanssivalvonnan puitteissa toimiva tietojärjestelmämalli voisi mahdollisesti toimia myös vakuutuslalla rekisteröitävien tai rekisteröitäväksi suunniteltujen tietojen käsittelyssä eri yhteisömuodoissa, esimerkiksi eläkesäätiöissä ja vakuutuskassoissa, joissa säännöissä olevia tietoja päivitetään verrattain usein.

Kansliapäällikkö

Neuvotteleva virkamies

Päivi Sillanaukee

Juha Jokinen

